

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 22.9.2006
COM(2006)231 galīgā redakcija

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Tematiskā stratēģija augsnes aizsardzībai

[SEC(2006)620]
[SEC(2006)1165]

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Tematiskā stratēģija augsnes aizsardzībai

(Teksts ar EEA nozīmi)

1. IEVADS

Par augsni parasti sauc Zemes garozas virsējo slāni, ko veido minerālu daļiņas, organiskās vielas, ūdens, gaiss un dzīvie organismi. Augsne ir savienojums starp Zemi, gaisu un ūdeni un ir mājotne lielākajai daļai biosfēras.

Tā kā augsnes veidošanās process ir ārkārtīgi lēns, augsni būtībā var uzskatīt par neatjaunojamu resursu. Augsne ir pārtikas, biomasas un izejvielu avots. Tā funkcionē kā platforma cilvēka darbībā, ir ainavas elements un kultūras mantojuma krājums, un tai ir liela nozīme kā dzīvotnei un gēnu fondam. Augsnē uzkrājas, filtrējas un pārveidojas daudzas vielas, arī ūdens, barības vielas un ogleklis. Patiesībā augsne ir vislielākā oglekļa krātuve pasaulē (1500 gigatonnas). Šīs funkcijas jāaizsargā gan to sociālekonomiskās, gan ekoloģiskās nozīmes dēļ.

Augsne ir ārkārtīgi sarežģīta un mainīga vide. Eiropā vien ir noteikti vairāk nekā 320 nozīmīgi augsnes tipi, un katrā no šiem tipiem ir milzīgas fizikālo, ķīmisko un bioloģisko īpašību variācijas. Augsnes spēja pildīt savas funkcijas ir atkarīga no tās struktūras. Jebkurš bojājums augsnes struktūrā gandrīz vienmēr ietekmē arī citas dabiskās vides un ekosistēmas.

Augsne ir pakļauta virknei noārdīšanās procesu un apdraudējumu. Pie tādiem pieder erozija, organisko vielu satura samazināšanās, vietējs un izklidēts piesārņojums, zemes sablīvēšanās, sēšanās, bioloģiskās daudzveidības mazināšanās, sāļu uzkrāšanās augsnē, plūdi un zemes nogrūvumi. Ja daži no šiem apdraudējumiem ir vienlaikus, tad arīdos vai subarīdos klimatiskajos apstākļos galu galā var notikt pārtuksnešošanās.

Paturot prātā augsnes nozīmi un vajadzību novērst turpmāku augsnes degradāciju, Sestajā vides rīcības programmā¹ ir pieprasīts izstrādāt tematisku stratēģiju augsnes aizsardzībai (turpmāk tekstā — stratēģija).

Pirmām kārtām, Komisija 2002. gadā izdeva paziņojumu², ko pārējās Eiropas institūcijas novērtēja atzinīgi.

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 22. jūlija Lēmums Nr. 1600/2002/EK, ar ko nosaka Sesto Kopienas vides rīcības programmu (OV L 242, 10.9.2002., 1. lpp.).

² COM(2002) 179.

2. SITUĀCIJAS NOVĒRTĒJUMS

2.1. Eiropas augsnes stāvoklis

Augsnes degradācija ir nopietna problēma Eiropā. To virza vai pastiprina cilvēka darbība, piemēram, neatbilstoša lauksaimniecības un mežsaimniecības prakse, rūpnieciskā darbība, tūrisms, pilsētu paplašināšana, rūpniecības izvēršana un būvdarbi. Šīm darbībām ir negatīva ietekme, kas neļauj augsnei veikt savas daudzās labās funkcijas cilvēkiem un ekosistēmām. Rezultātā zūd augsnes auglība, ogleklis un bioloģiskā daudzveidība, samazinās ūdens aiztures spēja, tiek izjaukti gāzes un barības vielu cikli un pavājinās piesārņotāju noārdīšanās.

Augsnes degradācijai ir tieša ietekme uz ūdens un gaisa kvalitāti, bioloģisko daudzveidību un klimata pārmaiņām. Tās dēļ arī var pasliktināties Eiropas iedzīvotāju veselība un tikt apdraudēti pārtikas un dzīvnieku barības nekaitīgums.

Kaut arī augsnes degradācijas procesi dalībvalstīs krietni vien atšķiras dažādu apdraudējuma veidu ziņā ar atšķirīgām smaguma pakāpēm, augsnes degradācija ir visas ES problēma.

- Aptuveni 115 miljoni hektāru jeb 12 % Eiropas kopējās zemes platības ir pakļauti erozijai ūdens ietekmē, bet 42 miljoni hektāru – erozijai vēja ietekmē³.
- Aptuveni 45 % Eiropas augšņu ir niecīgs organisko vielu saturs, lielākoties Eiropas dienvidos, kā arī Francijas, Apvienotās Karalistes un Vācijas teritorijās.
- ES divdesmit piecās dalībvalstīs ir aptuveni 3,5 miljoni iespējami piesārņotu vietu⁴.

Zemes pārklājuma datu bāzē „*Corine Land Cover*”⁵ atspoguļotas būtiskas izmaiņas Eiropas zemes izmantojumā, kuras ietekmē arī augsni. No 1990. līdz 2000. gadam mainījās veids, kā tiek izmantoti vismaz 2,8 % no Eiropas zemes, arī pilsētu teritorijas ievērojami palielinājās. Starp atsevišķām dalībvalstīm un reģioniem pastāv lielas atšķirības; tā virszemes daļa, kas minētajā laikā posmā sablīvējās, svārstījās 0,3 % — 10 % robežās.

Pamatojoties uz nedaudzajiem rīcībā esošajiem datiem, ir grūti prognozēt, kā pašreizējās tendences attīstīsies nākotnē. Cilvēka darbība, kas rada apdraudējumu, tomēr vērsas plašumā. Klimata pārmaiņas, proti, temperatūras paaugstināšanās un ekstremāli meteoroloģiskie apstākļi, pastiprina gan siltumnīcefekta gāzu emisijas no augsnes, gan tādas apdraudējumus kā erozija, zemes nogrūvumi, sāļu uzkrāšanās augsnē un organisko vielu satura samazināšanās. Tas viss liecina, ka augsnes degradācija Eiropā turpināsies, turklāt, iespējams, vēl ātrākā tempā.

Izsmeļoši pierādījumi liecina, ka lielāko daļu augsnes degradācijas izmaksu nesedz tiešie zemes izmantotāji, bet bieži vien tos sedz sabiedrība kopumā un tie, kas ģeogrāfiski atrodas tālu no problēmas rašanās vietas.

³ EVA (Eiropas Vides aģentūra), 1995: „Eiropas vide - *Dobris* novērtējums”, 7. nodaļa par augsni Eiropas ģeogrāfiskajā teritorijā.

⁴ Skatīt ietekmes novērtējumu.

⁵ <http://terrestrial.eionet.eu.int/CLC2000/docs/publications/corinescreen.pdf>.

2.2. Eiropas, valstu un starptautiskās politikas priekšvēsture

Augsnes aizsardzību sekmē dažādas Kopienas politikas jomas, jo īpaši vides (piemēram, gaisa un ūdens) un lauksaimniecības (agrovīde un savstarpēja atbilstība) politika. Lauksaimniecība var pozitīvi ietekmēt augsnes stāvokli. Piemēram, ar zemes apsaimniekošanas praksi, kā bioloģiskā un integrētā lauksaimniecība, vai ar ekstenīvās lauksaimniecības praksi kalnainos apvidos var saglabāt un pat palielināt organisko vielu saturu augsnē un attiecīgā gadījumā novērst zemes nogrūvumus. Tomēr par augsnes aizsardzību pieņemtie noteikumi aptver daudzas jomas un neveido saskaņotu augsnes aizsardzības politiku, jo to uzdevums bieži vien ir nosargāt citas dzīvās vides vai veicināt citu mērķu sasniegšanu. Tas nozīmē, ka pašreizējās politikas jomas nebūt neaptver visas augsnes un visus zināmos augsnes apdraudējumus, pat ja no politikas tiek gūts maksimāls labums. Tāpēc augsnes degradācija turpinās.

Kopš 2002. gada paziņojuma² pieņemšanas ir veikti centieni, lai nodrošinātu, ka nesen pieņemtās vides politikas iniciatīvās attiecībā uz atkritumiem, ūdeni, gaisu, klimata pārmaiņām, ķīmikālijām, applūšanu, bioloģisko daudzveidību un atbildību vides jomā palīdzēs uzlabot augsnes aizsardzību. Tā, piemēram, Direktīva par atbildību vides jomā⁶ nodrošina saskaņotu atbildības regulējuma sistēmu, kas jāpiemēro visā ES, kad zemes piesārņojums ievērojami apdraud cilvēka veselību. Taču tā neattiecas uz iepriekš radītu piesārņojumu un kaitējumu, kas nodarīts līdz direktīvas spēkā stāšanās dienai. Dalībvalstīs tiek izmantotas dažādas pieejas augsnes aizsardzībai. Deviņās dalībvalstīs ir īpaši tiesību akti par augsnes aizsardzību. Taču šie tiesību akti daudzos gadījumos attiecas tikai uz vienu konkrētu apdraudējumu, piemēram, augsnes piesārņojumu, un ne vienmēr nodrošina saskaņotu aizsardzības regulējumu.

Tas, ka par augsnes aizsardzības nozīmi ir padziļinājusies izpratne starptautiskā mērogā, atspoguļojas Padomes 2003. gada pārskatītajā Eiropas Hartā par augsnes aizsardzību un ilgtspējīgu apsaimniekošanu.

Gan visas dalībvalstis atsevišķi, gan Kopiena ir puses ANO konvencijai cīņai ar pārtuksnešošanu. Dažas Vidusjūras valstis un vairums jauno dalībvalstu ir skartās puses, un tādēļ tās gatavojas pieņemt reģionālas un valsts rīcību programmas cīņai ar pārtuksnešošanu.

Saskaņā ar Alpu konvenciju pieņemtā Augsnes aizsardzības protokola mērķis ir saglabāt augsnes ekoloģiskās funkcijas, novērst augsnes degradāciju un nodrošināt augsnes racionālu izmantošanu minētajā reģionā.

Kioto protokolā ir uzsvērts, ka augsnē ir vislielākie oglekļa resursi, kas jāvairo un jāpalielina, kad vien iespējams. Klimata pārmaiņu mazināšanu var sekmēt ar dažiem zemes apsaimniekošanas prakses veidiem, veicinot oglekļa sekvestrāciju lauksaimniecības zemē. Eiropas klimata pārmaiņu programmas (EKPP) darba grupa ar lauksaimniecības zemi saistītu oglekli absorbējošu ekosistēmu jautājumos novērtēja, ka lauksaimniecības zeme spēja sekvestrēt 1,5 — 1,7 % no ES antropogēnajām CO₂ emisijām pirmajā saistību periodā⁷, kas noteikts Kioto protokolā.

Konvencijā par bioloģisko daudzveidību augsnes bioloģiskā daudzveidība ir atzīta par jomu, kam jāpievērš īpaša uzmanība. Ir izveidota starptautiska iniciatīva augsnes bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ilgtspējīgai izmantošanai.

⁶ Direktīva 2004/35/EK (OV L 143, 30.4.2004., 56. lpp.)

⁷ Skatīt http://ec.europa.eu/comm/environment/climat/pdf/finalreport_agricsols.pdf.

Daudzas valstis, starp kurām ir ASV, Japāna, Kanāda, Austrālija, Brazīlija un vairākas jaunattīstības valstis, ir izveidojušas augsnes aizsardzības politiku, kurā ietilpst tiesību akti, metodiskie dokumenti, monitoringa sistēmas, riska jomu noteikšana, uzskaitē, sanācijas programmas un finansēšanas mehānismi piesārņotām vietām, kuru piesārņošanā nevar vainot nevienu konkrētu pusi. Šāda politika nodrošina augsnes aizsardzības līmeni, kas ir pielīdzināms šajā stratēģijā iestrādātājam pieejam.

3. STRATĒGIJAS MĒRĶIS

3.1. Augsnes ilgtspējīga izmantojuma nodrošināšana

Ņemot vērā šos apsvērumus, Komisija uzskata, ka ir vajadzīga visaptveroša ES stratēģija augsnes aizsardzībai. Šajā stratēģijā jāņem vērā visas dažādās funkcijas, ko augsne spēj veikt, to mainīgums un sarežģītība un virkne dažādu degradācijas procesu, kuri tās var ietekmēt, vienlaikus apsverot arī sociālekonomiskos aspektus.

Vispārīgais mērķis ir augsni aizsargāt un ilgtspējīgi izmantot, ņemot vērā šādus galvenos principus.

- (1) Nepieļaut turpmāku augsnes degradāciju un saglabāt tās funkcijas:
 - kad tiek izmantota augsne un tās funkcijas, jāveic pasākumi saistībā ar augsnes izmantošanas un apsaimniekošanas veidiem,
 - kad augsne uzņem vai absorbē cilvēka darbības vai dabas parādību sekas, jāveic pasākumi attiecībā uz piesārņojuma avotu.
- (2) Atjaunot degradētas augsnes funkcijas tiktāl, lai tās atbilstu vismaz pašreizējam vai turpmāk plānotajam izmantojumam, tādējādi arī ņemot vērā ar augsnes atjaunošanu saistītās izmaksas.

3.2. Intervences līmenis

Lai šos mērķus sasniegtu, jāveic dažādu līmeņu pasākumi: vietēji, valsts un Eiropas. Dalībvalstu pasākumi noteikti jāpapildina ar Eiropas līmeņa pasākumiem, ievērojot šādus apsvērumus⁸.

- **Augsnes degradācija ietekmē citas vides jomas**, kurās ir izstrādāti Kopienas tiesību akti. Ja augsni neaizsargās, tiks iedragāta ilgtspējība un ilgtermiņa konkurētspēja Eiropā. Augsnes saistībai ar gaisu un ūdeni ir kvalitatīvi regulējošs raksturs. Turklāt augsnes funkcijām ir milzīga ietekme tādās jomās kā bioloģiskā daudzveidība un jūras vides aizsardzība, piekrastes teritoriju apsaimniekošana un klimata pārmaiņu ietekmes mīkstināšana.
- **Iekšējā tirgus darbības traucējumi**. Plašās atšķirības starp valsts augsnes aizsardzības sistēmām, jo īpaši attiecībā uz augsnes piesārņojumu, dažreiz uzņēmējiem uzliek ļoti atšķirīgus pienākumus, tādējādi ir saistītas ar fiksēto

⁸ Skatīt apstiprinošo pierādījumu ietekmes novērtējumu.

izmaksu nevienmērību. Šādu sistēmu trūkums un neskaidrība par augsnes degradācijas pakāpi dažos gadījumos var kavēt arī privātus ieguldījumus.

- **Pārrobežu ietekme.** Augsne tomēr ne vienmēr ir sastingusi, tādēļ degradācija vienā dalībvalstī vai reģionā var atstāt sekas pāri robežām. Organisko vielu satura samazināšanās augsnē kādā no dalībvalstīm apgrūtina ES Kioto protokola mērķu sasniegšanu. Ja kādā citā valstī ir masīva erozija, tad radušies nosēdumi, plūstot lejup pa straumi, aizsprosto dambjus un bojā infrastruktūru. No piesārņotām vietām piesārņojums ar gruntsūdeņiem tiek aiznests pāri robežām. Tāpēc ir ārkārtīgi svarīgi veikt pasākumus piesārņojuma avotā, lai novērstu kaitējumu un veiktu turpmākus pasākumus stāvokļa labošanai, citādi vides kvalitātes atjaunošanas izmaksas nāksies segt citai dalībvalstij.
- **Pārtikas nekaitīgums.** Augsnē esošie piesārņotāji nonāk arī pārtikas un barības kultūrās, tos uzņem daži dzīvnieki, no kuriem iegūst pārtiku, un šie piesārņotāji var būtiski ietekmēt iekšējā tirgū brīvi tirgotās pārtikas un barības nekaitīgumu. Tādējādi, palielinoties ar pārtiku un barību uzņemtajam bīstamo vielu daudzumam, tiek apdraudēta cilvēka vai dzīvnieku veselība. Kā papildinājums stingrajiem ES pasākumiem un kontrolei pārtikas un barības nekaitīguma jomā vajadzīgi Eiropas mēroga pasākumi, kurus veic piesārņojuma rašanās vietā un ar kuriem novērš vai samazina augsnes piesārņojumu.
- **Starptautiskie aspekti.** Augsnes degradācijai tiek pievērsta pastiprināta uzmanība starpvalstu līgumos un hartās. Ieviešot attiecīgu saskaņotu regulējumu, kas uzlabos zināšanas par augsni un palīdzēs to labāk apsaimniekot, ES var uzņemties vadošo lomu starptautiskā mērogā, atvieglojot kompetences nodošanu un tehniskas palīdzības sniegšanu, vienlaikus nodrošinot tās ekonomikas konkurētspēju.

Turklāt rīcībai ES mērogā ir arī pievienotā vērtība, proti, tā palīdz aizsargāt Eiropas iedzīvotāju veselību, ko augsnes degradācija var apdraudēt dažādos veidos, piemēram, ar piesārņotāju tiešu uzņemšanu no augsnes (bērni spēļu laukumos) vai ar netiešu uzņemšanu (piesārņota pārtika vai dzeramais ūdens). Cilvēka veselību apdraud arī zemes nogrurvumi.

Tādēļ Komisija ierosina izveidot mērķtiecīgu politiku, lai mazinātu nepilnības un nodrošinātu vispusīgu augsnes aizsardzību. To ierosinādama, Komisija pilnībā apzinās, ka jāievēro subsidiaritātes princips un ka lēmumi jāpieņem un pasākumi jānosaka visatbilstošākajā līmenī. Augsne ir lielisks piemērs tam, ka jādome globāli un jārikojas lokāli.

4. PASĀKUMI UN METODES

Kopienas ierosinātās stratēģijas pamatā ir četri galvenie pīlāri:

- (1) pieņemt pamata tiesību aktus, kuru galvenais mērķis ir augsnes aizsardzība un ilgtspējīga izmantošana;
- (2) integrēt augsnes aizsardzību, veidojot un īstenojot valstu un Kopienas politikas virzienus;
- (3) likvidēt pašreiz apzināto zināšanu trūkumu atsevišķās augsnes aizsardzības jomās, veicot izpēti, ko atbalsta Kopienas un valstu pētniecības programmas;

(4) padziļināt sabiedrības izpratni par to, ka augsne ir jāaizsargā.

4.1. Tiesību akta priekšlikums

Izskatījusi dažādas iespējas, Komisija ierosina pieņemt pamatdirektīvu, jo tā ir labākais instruments, ar ko nodrošināt visaptverošu pieeju augsnes aizsardzībai, vienlaikus pilnībā ievērojot subsidiaritāti. Dalībvalstīm būs obligāti jāveic īpaši pasākumi, lai novērstu augsnes apdraudējumu, tomēr direktīvā būs arī paredzēts, ka tās var brīvi izvēlēties, kā īstenot minēto prasību. Tas nozīmē, ka dalībvalstis pašas varēs noteikt riska pieņemamību, izlemt, cik augsta līmeņa mērķus tās vēlas izvirzīt, un izvēlēties pasākumus šo mērķu sasniegšanai.

Ar to tiek arī atzīts, ka īpašās riska zonās, kuras jānosaka, pastāv noteikti apdraudējumi, piemēram, erozija, organisko vielu saturs samazināšanās, zemes sēšanās, sāļu uzkrāšanās augsnē un zemes nogrūvumi⁹. Attiecībā uz piesārņojumu un sablīvēšanos daudz atbilstošāka ir valsts vai reģionāla nostādne. Priekšlikumā izklāstīts regulējums, kā visatbilstošākajā ģeogrāfiskajā un administratīvajā līmenī pieņemt plānus cīņai pret draudiem, ja tādi rodas.

4.1.1. *Erozija, organisko vielu saturs samazināšanās, sāļu uzkrāšanās augsnē, zemes sēšanās un nogrūvumi*

Erozija, organisko vielu saturs samazināšanās, sāļu uzkrāšanās augsnē, zemes sēšanās un nogrūvumi tiek apkaroti, izmantojot šādu pieeju:

Saskaņā ar ierosināto direktīvu dalībvalstīm būs jānosaka riska zonas, pamatojoties uz kopējiem vērtēšanas elementiem, jāizvirza riska samazināšanas mērķi riska zonās un jāievieš mērķu sasniegšanai vajadzīgo pasākumu programmas. Komisija mudina dalībvalstis izmantot pašreizējās monitoringa shēmas riska zonu noteikšanā. Laika gaitā, iespējams, tiks izstrādāta saskaņotāka pieeja monitoringam un saskaņotākas monitoringa metodes, pateicoties Eiropas Augšņu biroja tīkla darbam saistībā ar metožu saskaņošanu. Riska pieņemamība un veicamie pasākumi būs atkarīgi no degradācijas procesu smaguma, vietējiem apstākļiem un sociāli ekonomiskajiem apsvērumiem.

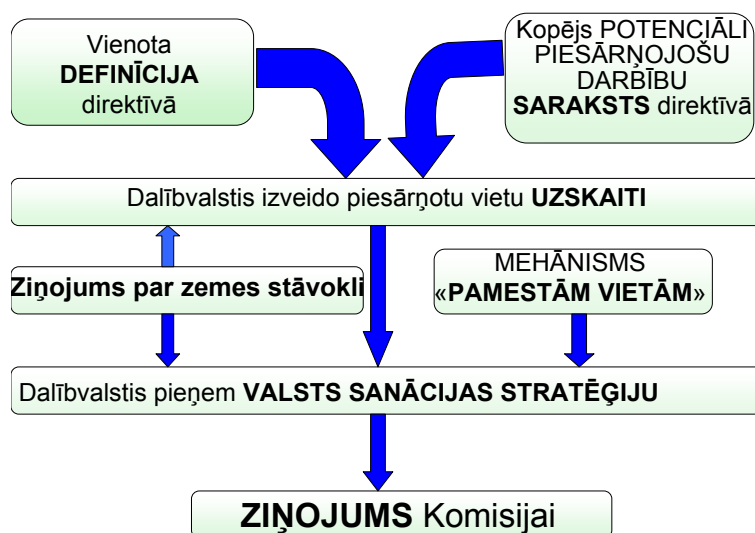
⁹ Par applūšanu ir runāts atsevišķā priekšlikumā Direktīvai par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību (COM(2006) 15).

Programmās var izmantot pasākumus, kas jau īstenoti valstīs un Kopienā, piemēram, savstarpēju atbilstību un lauku attīstību no kopējās lauksaimniecības politikas, labas lauksaimniecības prakses kodeksus un rīcības programmas no Nitrātu direktīvas, turpmākus pasākumus saskaņā ar upju baseinu apsaimniekošanas plāniem saskaņā ar Ūdens pamatdirektīvu, plūdu riska vadības plānus, valsts mežu apsaimniekošanas programmas, ilgtspējīgas mežsaimniecības prakses un meža ugunsgrēku novēršanas pasākumus. Attiecībā uz pasākumiem, kas vajadzīgi, lai apturētu organisko vielu satura samazināšanos augsnē, jāņem vērā tas, ka ne visus organisko vielu veidus iespējams izmantot, lai novērstu minēto apdraudējumu. Stablas organiskās vielas ir kompostā un kūtsmēslos un — mazākā mērā — notekūdeņu dūņās un pusšķidrjos mēslos, un tieši šī stabilā frakcija ir tā, kas var pārveidoties par augsnes īpašības uzlabojošo humusu.

Dalībvalstis varēs brīvi apvienot pieejas cīņā pret vienlaicīgiem apdraudējumiem. Tas būs sevišķi lietderīgi tām dalībvalstīm, kas cīnās ar pārtuksnešošanu saskaņā ar ANO konvenciju cīņai ar pārtuksnešošanu, un tādējādi palīdzēs izvairīties no divkārša darba.

4.1.2. Piesārņojums

Piesārņojuma pārvaldības pamatā ir paredzēts izmantot šādu pieeju:

Pamatojoties uz piesārņotu vietu (proti, vietas, kas ievērojami apdraud cilvēka veselību un vidi) vienotu definīciju, uz to, kā dalībvalstis piemēro šo definīciju, un uz iespējami piesārņojošu pasākumu vienotu sarakstu, dalībvalstīm būs jānosaka piesārņotās vietas to teritorijā un jāizveido sanācijas valsts stratēģija. Tās pamatā jābūt pārdomātiem un pārredzamiem kritērijiem sanājamo vietu prioritātes noteikšanai, lai samazinātu augsnes piesārņojumu un tā radīto risku, un tajā jāiekļauj finansēšanas mehānisms tādu ar bīstamām vielām piesārņotu vietu sanācijai, kuru attīrīšanu neuzņemas piesārņotājs („pamestas vietas”). Stratēģijā jāparedz arī pienākums pārdevējam vai potenciālajam pircējam iesniegt pārvaldes iestādēm un otrai darījuma pusei ziņojumu par augsnes stāvokli zemes gabalā, kurā kādreiz ir veikta vai šobrīd notiek potenciāli piesārņojoša darbība. Direktīvā turklāt aplūkota piesārņojuma novēršana, ieviešot prasību ierobežot bīstamu vielu iekļūšanu augsnē.

4.1.3. Zemes sablīvēšanās

Lai panāktu, ka zeme tiek izmantota racionālāk, dalībvalstis tiks aicinātas veikt attiecīgus pasākumus, lai ierobežotu zemes sablīvēšanos, sanējot agrāk izmantotas vietas, un lai mazinātu sablīvēšanās sekas, izmantojot celtniecības metodes, kas ļauj saglabāt pēc iespējas vairāk augsnes funkciju.

4.1.4. Citi apdraudējumi

Direktīvā nav tieši runāts par augsnes bioloģisko daudzveidību. Taču vispār tā bioloģisko daudzveidību sekmēs, pateicoties ierosinātajiem pasākumiem pret citiem apdraudējumiem. Tas palīdzēs sasniegt mērķi no 2010. gada pārtraukt bioloģiskās daudzveidības mazināšanos.

4.2. Pētniecība

Lai iegūtu trūkstošās zināšanas par augsni un nodrošinātu pamatīgāku bāzi politiskiem pasākumiem, ir jāturpina pētniecība. Komisija plāno ievērot apspriedē ar ieinteresētajām personām formulētos ieteikumus par prioritārajām tēmām:

- augsnes funkciju pamatā esošie procesi (piemēram, augsnes loma globālajā CO₂ bilancē un bioloģiskās daudzveidības aizsardzībā),
- augsnes procesu izmaiņas telpā un laikā,
- ekoloģiskie, ekonomiskie un sociālie faktori, kas apdraud augsni,
- faktori, kas ietekmē augsnes ekoloģiskās funkcijas, un
- darba procedūras un tehnoloģijas augsnes aizsardzībai un atjaunošanai.

Priekšlikums Septītajai pamatprogrammai (2007 — 2013) ietver augsnes funkciju izpēti prioritārajās jomās „Vide” un „Pārtika, lauksaimniecība un biotehnoloģija”.

4.2.1. Bioloģiskā daudzveidība

Par augsnes daudzveidību pietrūkst zināšanu. Šis jautājums tiks aplūkots arī Septītajā pamatprogrammā ar mērķi labāk izprast bioloģiskās daudzveidības ekoloģisko funkciju. Šo zināšanu uzkrāšanas procesu atbalstīs ar pašreizējām iniciatīvām, kas notiek saskaņā ar Konvenciju par bioloģisko daudzveidību un programmu „*Forest Focus*”.

4.3. Integrācija citos pasākumos

Augsni diezgan būtiski ietekmē Kopienas politika, arī lauksaimniecības, reģionu attīstības, transporta un pētniecības jomā. Lai varētu sasniegt šīs stratēģijas mērķus, augsnes aizsardzība būs intensīvāk jāintegrē citās politikas jomās.

Komisija plāno veikt dažus pasākumus, kas aprakstīti 6. iedaļā.

4.4. Izpratnes padziļināšana

Trūkst sabiedrības izpratnes par to, cik nozīmīga ir augsnes aizsardzība. Lai šo izpratni padziļinātu, ir vajadzīgi pasākumi zināšanu uzlabošanai un informācijas un paraugprakses apmaiņai. Komisija sekmēs tādas iniciatīvas kā:

- Eiropas Augsnes atlanta plaša izplatīšana un augsnes tīmekļa vietnes uzturēšana <http://eusoils.jrc.it>, lai nodrošinātu brīvu piekļuvi informācijai par augsni, kas svarīga Eiropas politikas veidošanā,
- Eiropas vasaras kursu „Augsnes analīzes” turpināšana ar mērķi jauniem pētniekiem piedāvāt speciālās mācības,
- tādu iniciatīvu veicināšana kā „Eiropas manifestes par zemes mantojumu un ģeoloģisko daudzveidību” (*European Manifesto on Earth Heritage and Geodiversity*),
- ar augsni saistīto zināšanu un augsnes aizsardzības aspektu integrācija Kopienas finansētos informatīvos un mācību pasākumos,
- attiecīgā gadījumā apbalvojumi par augsnes apsaimniekošanu,
- iniciatīvas saskaņā ar ANO konvenciju cīņai ar pārtuksnešošanu, jo īpaši 2006. gadā, kas ir starptautiskais tuksnešu un pārtuksnešošanās gads.

5. SAGAI DĀMĀ IETEKME UN REZULTĀTI

Ir izvērtēta stratēģijas ietekme, un stratēģija ir plaši apspriesta ar ieinteresētajām personām. Darba gaitā ir analizētas dažādas iespējas un ar tām saistītie pasākumi, arī saistošu pasākumu neveikšana, elastīgs un nenormatīvs ES tiesiskais regulējums, tiesību akti par dažādiem augsnes apdraudējumiem, kā arī mērķu un instrumentu noteikšana ES līmenī.

Ieinteresēto personu ieteikumi, pašreizējā situācija ES augsnes aizsardzības jomā, tostarp mazākajā daļā dalībvalstu spēkā esošā politika un pasākumi, kā arī kopējās izmaksas, ko augsnes degradācija rada sabiedrībai, ir pārliecinājušas Komisiju, ka elastīga pamatdirektīva ir vispiemērotākais instruments augsnes aizsardzības jautājumu risināšanai.

Ietekmes novērtējumā, kas veikts saskaņā ar Komisijas pamatnostādņem un izmantojot pieejamos datus, secināts, ka augsnes degradācija varētu izmaksāt līdz pat 38 miljardiem euro gadā.

Tiek lēsts, ka izmaksas, kas izriet no ierosinātās direktīvas un lielākoties no saistībām noteikt riska zonas un veikt piesārņoto vietu uzskaiti, ES 25 dalībvalstīm var sasniegt līdz pat 290 miljoniem euro gadā pirmajos piecos gados un līdz pat 240 miljoniem euro gadā nākamajos divdesmit gados. Pēc tam minētās izmaksas samazināsies līdz nepilniem 2 miljoniem euro gadā, un tās segs galvenokārt sabiedrības pārvaldes iestādes.

Pateicoties šo saistību izpildei, padziļināsim zināšanas par augsnes apdraudējumu smagumu un vietu, un tas savukārt ļaus noteikt mērķtiecīgākus un efektīvākus pasākumus. Nevar noteikt, cik lieli ir šie ieguvumi, jo tie būs atkarīgi no tā, kā šīs padziļinātās zināšanas tiks liktas lietā.

Saskaņā ar direktīvu dalībvalstis varēs pašas noteikt, cik augsta līmeņa mērķus vēlas sasniegt, un izvēlēties tos pasākumus saskaņā ar programmām un tās sanācības stratēģijas, ko dalībvalstis uzskatīs par vispiemērotākajām un rentablākajām. Tāpēc izmaksas un ieguvumi būs atkarīgi no mērķu līmeņa un arī atšķirsies pēc tā, ciktāl dalībvalstis izmantos iespējas, ko

piedāvā spēkā esošie tiesību akti, piemēram, par savstarpēju atbilstību kopējā lauksaimniecības politikā, lai sekmētu augsnes aizsardzību.

Atkarībā no tā, cik augsts ir izvirzīto mērķu līmenis, ir iespējami dažādi pasākumu scenāriji. Visiem scenārijiem kopīgs ir tas, ka papildizmaksas parādīsies tikai aptuveni no 2015. gada, un tās var segt vai nu zemes lietotāji un piesārņotājs, vai arī/un sabiedrības pārvaldes iestādes atkarībā no tā, kādu lēmumu galu galā pieņems dalībvalstis. Ieguvēji galvenokārt būs sabiedrība kopumā un vairāki uzņēmēji.

Saistībā ar konkrētiem scenārijiem, ja izvirzīti vidēja un augsta līmeņa mērķi, ietekmes novērtējuma pielikumā ir analizēta dalībvalstu iespējamo pasākumu sociālā un ekonomiskā ietekme, kā arī ietekme uz vidi.

Novērtējot iespējamās papildizmaksas, konkrēti - paredzētajam scenārijam, jāpatur prātā, ka paredzamajiem ieguvumiem nepārprotami jāatsver izmaksas, jo vairāk tāpēc, ka nav iespējams iekļaut veselu virkni ekoloģiskos ieguvumus no augsnes funkcijām, sevišķi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un barības vielu un gāzes ciklu nodrošināšanu.

Piedevām direktīva iezīmē arī pirmo politikas nostādni, kuras mērķis ir aizsargāt augsni ES līmenī, un direktīva ir izstrādāta tā, lai aizsargātu augsni kā svarīgu un pamatā neatjaunojamu ES resursu, kas aizņem aptuveni 400 miljonus hektāru.

6. NĀKAMIE PASĀKUMI

Lai nodrošinātu iepriekš izklāstītās rīcības iedzīvināšanu praksē, Komisija rīkosies šādi:

- izstrādās uzaicinājumus iesniegt zinātniskos projektus par atbalstu politikas veidošanai saskaņā ar šīs stratēģijas mērķiem un lēmumu pieņemšanā ņems vērā visas jaunās zināšanas, kas iegūtas par augsnes bioloģisko dažādību, no 2006. gada,
- pārskatīs Notekūdeņu dūņu direktīvu 2007. gadā, kā paziņots arī tematiskajā stratēģijā atkritumu rašanās novēršanai un atkritumu pārstrādei¹⁰, lai nodrošinātu, ka, atjaunojot barības vielas un vienlaikus vēl vairāk samazinot bīstamu vielu iekļūvi augsnē, tiek gūts maksimālais labums,
- pārskatīs Direktīvu par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli (IPNK)¹¹ 2007. gadā, lai pastiprinātu augsnes aizsardzību un piesārņojuma novēršanas aspektus, jo īpaši izpētot, kā tiek saskaņots pamatpienākums izvairīties no piesārņojuma riska, atjaunojot IPKN iekārtu uzstādīšanas vietu „apmierinošā stāvoklī” un attiecīgajā vietā periodiski veicot augsnes uzraudzību,
- cieši uzraudzīs, vai 2007. — 2013. gada un turpmāko gadu lauku attīstības plānos tiek pienācīgi ņemta vērā vajadzība aizsargāt augsni,
- pārbaudīs, kādu ieguldījumu augsnes aizsardzībā dod minimālās prasības par labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, ko dalībvalstis noteikušas saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1782/2003 5. pantu un IV pielikumu,

¹⁰ COM(2005) 666.

¹¹ Direktīva 96/61/EK (OV L 257, 10.10.1996., 26. lpp.).

- sāks pasākumus, kas vajadzīgi, lai 2007. gadā izstrādātu paraugprakses zemes sablīvēšanās radītās negatīvās ietekmes uz augsnes funkcijām mazināšanā,
- ar dalībvalstu līdzdalību sagatavos kopēju pamatdirektīvas un pārējo stratēģijas pīlāru īstenošanas stratēģiju, vienlaikus nepārtraukti uzturot dialogu ar ekspertiem, kas piedalījās apspriedē ar ieinteresētajām personām. Tas ļaus sākt pasākumus, lai palīdzētu dalībvalstīm noteikt un izstrādāt visrentablākos pasākumus stratēģijas mērķu sasniegšanai. Turklāt dalībvalstis varēs sekmīgāk sadarboties, tiecoties uz augsnes aizsardzībā izmantoto dažādo pieeju salīdzināmību,
- veidos praktisku darba modeli, lai panāktu mijiedarbību starp augsnes aizsardzību un klimata pārmaiņām no pētniecības, ekonomikas un lauku attīstības skatpunkta, tā lai politiskie pasākumi šajās jomās ir savstarpēji papildinoši,
- novērtēs iespējamo sinerģiju starp pasākumiem, kuru mērķis ir aizsargāt un ilgstoši izmantot augsni, un pasākumiem, kas iekļauti upju baseinu apsaimniekošanas plānos saskaņā ar Ūdens pamatdirektīvu, 2009. gadā,
- novērtēs iespējamo sinerģiju starp pasākumiem, kuru mērķis ir aizsargāt un ilgstoši izmantot augsni, un pasākumiem, kuru mērķis ir piekrastes ūdeņu aizsardzība, tostarp tiem, kas iekļauti Jūras vides aizsardzības un saglabāšanas tematiskajā stratēģijā¹²,
- nodrošinās augsnes aizsardzības aspektu iekļaušanu produktu politikā, lai novērstu augsnes piesārņojumu,
- nodrošinās, ka šīs stratēģijas pasākumi un saskaņā ar *UNCCD*, *UNCBD*, Kioto protokolu un Alpu aizsardzības konvenciju sāktās iniciatīvas ir savstarpēji veicinoši, saskanīgi un papildinoši.

Šajā stratēģijā ir iekļauti pasākumi, kas uzskatāmi par šim posmam atbilstošiem ES līmenī. Panākumi šīs stratēģijas mērķu sasniegšanā attiecīgā gadījumā tiks izvērtēti, pārskatot Sesto vides rīcības programmu.

¹² COM(2005) 504.